

Kronik om kurve i Danmark

I 150 år har behovet for kurve i Danmark været dækket af import, og måske derfor været kulturhistorisk uinteressant. Men da kurven er menneskets aller tidligste kulturprodukt bør den løftes op i lyset.

Få 'Kurve i Danmark' på lystavlen!

Per-Olof Johansson

I dag importeres store mængder af alskens slags kurve af naturmaterialer.. Danmarks Statistik kan fortælle, at der årligt importeres for millioner af kroner. Importen har været i stadig stigning, i 2021 ikke under 150 millioner. Engang var kurve en nødvendighedsartikel. Kurve er her jo stadig, men mest til anden brug: pynt, opbevaring, planter. Men kurve er i Danmark et uudforsket område. Det synes jeg vi må have ændret på, Kurve af naturmaterialer bør op i lyset, både som nutid og fortid.

Irmapien, logo for Irmaforretningerne var oprindeligt forsynet med en spånkurv, fordi det var den typiske indkøbskurv. NETTO-kædens logo, skottehunden blev også forsynet med en spånkurv. Spånkurvens tid var faktisk til ende der i 1981, men tegneren reklamemand Peter Hiort var født i 1941 og dermed vokset op med spånkurven som den almindeligste og billigste indkøbskurv. At FDB ikke et sted i samlingen af logoforslag også rummer en spånkurv er mærkeligt. For FDB og alle brugsforeninger var simpelthen den største forhandler af spånkurve og holdt liv i landets eneste spånkurvefabrik, som lå i Lillerød. Der var grossister i København, Odense og Aarhus, som importerede spånkurve fra Sverige, men FDB holdt fast i de danskfremstillede, til virksomheden lukkede i 1970.

Dansk-fremstillede kurve er i dag enten hobby eller tæt på kunsthåndværk. Pileforeningen samler danske kurvemagere af enhver art, trods navnet ikke kun pileflettere. Der findes næppe mange fuldtidskurvemagere mere. Der var en gang, Men så var der også husflid. Engang var det en bevægelse og fik navnet 'husflid', fordi det gik ud på at animere til, at folk selv skulle udføre ting og sager, som de før havde gjort det, men nu mere og mere købte færdigproduceret.

I Sverige hedder en lignende bevægelse Hemslojden, som dér har fået lidt længere liv end i Danmark. I Danmark organiserede man ikke butikker, og man fik ikke etableret statsstøttede konsulenter, der kunne tage initiativer til at vedligeholde aktiviteten. Men man fik da etableret husflidsforeninger som samlede sig i en landsorganisation, udgav et blad, lavede en højskole og et lille museum. Lokale foreninger findes stadig, men landsorganisationen gik konkurs, skole, blad og museum forsvandt. Jeg er ikke den, som har styr på detaljerne i den historie. Jeg er ikke selv en handyman, min interesse er mere på historien om overgangen fra håndværk til industri, og her får jeg så øje på husflidsbevægelsen og undrer mig. Bevægelsen er væk og ordet husflid er blevet parkeret i fortid. Aktiviteterne vil man åbenbart godt kendes ved, bare under nyt navn. Overgribene ord kan være 'håndarbejde' med underbegreber som broderi, strik og pileflet. Måske kan også vævning igen komme i en godkendt kategori.

Hvad der er styrende i en sådan proces, er nok værd at studere. Selv om medierne spiller en rolle, så tror jeg mere det er som hjælpertytter end som initiativtager.

Min indgang til at tage emnet op er optagethed af kurvenes historie. Det ligger tæt på tidens optagethed af design håndværk og håndarbejde, men åbenbart på en måde, som medierne ikke kan få til at passe ned i de deres kasser til formålet.

Kybernetik er evnen til at tilpasse kursen efter de faktiske vindforhold uden at tabe målet af syne. Min fornemmelse er helt klart, at her har jeg fejlet i mine forsøg på at gøre opmærksom på emnet. Jeg er vel ikke ligefrem stødt på grund, men mange kursændringer gennem 50 år har ikke ført til det forventede resultat.

For tiden er det begrebet immateriel kulturarv, som jeg har hægtet mig på. Siden 2016 har UNESCO opfordret til, at man optager kurvefletning på listen over immateriel kulturarv, dvs kulturarv som kun overlever, hvis det dyrkes og plejes. I dansk sammenhæng indgår kurve og fletteteknik ikke på listen over immateriel kulturarv, hvilket forekommer mig ubegribeligt. Her forekommer det mig, at husflidsbegrebet ikke skal genoptages, det er en for snæver ramme, det der skal fokuseres på er brug, på det til enhver tid værende behov for redskaber og beholdere, møbler, beklædning, udsmykning. Og i den ramme er mit fokus altså blevet beholderne kurve, fordi det er min families baggrund for at være havnet i Danmark som kurvemagere, ikke som kunsthåndværkere, ikke med kurve som husflid men som industrihåndværk. Det døde da plasticposer og plastic i det hele taget tog over, så der er noget ironisk over, at plasticposer nu udfases til fordel for poser og kurve af naturmaterialer. Der er ikke skrevet en doktorafhandling i Danmark om 'Kurve i Danmark'. Hvad ved vi om kurvene her i gamle dage, hvad ved vi om kurvene her i nyere tid, arter, mængder, fremstilling, brug. Forretninger bugner i dag af kurve, hvor kommer de fra, hvornår begyndte dette importeventyr? Er der en dansk kurvetradition, vi kan holde i live, måske endda revitalisere?

Fokus har været på how-to-do, hvilket har givet sig udtryk i mange bøger, historien har kun fragmentarisk været genstand for opmærksomhed.

At spånkurven mængdemæssigt dominerede markedet 1900-1970, (antalsmæssigt taler vi om millioner af spånkurve!) gør den jo ikke til den eneste kurv i tiden, men mærkeligt, at dens dominans kunne overses. Jeg synes, der er mere på spil, end det hjørne, jeg har haft forudsætninger for at tage mig af. Derfor er den oplagte overskrift 'Kurve i Danmark', der skal rumme det hele.

Man kan sige, det var en lidt sen erkendelse for mig. Men jeg var så optaget af den delmængde, som hedder spånkurve. Jeg var jo vokset op med dem og kunne se, at jeg havde en viden om dem, som få andre havde. Men nu har jeg skrevet om dem, fotograferet, lavet hjemmesider og andet om dem på nettet, der lå en dag en bog efter 30 års forarbejde, der er en podcast, der er et YouTube-foredrag, jeg har holdt foredrag og lavet udstillinger. Jeg har samlet på dem, så jeg har kunnet aflevere eksemplarer til MuseumNordsjælland Immigrantmuseet og Ballerup Museum. Man behøver ikke være uvidende om spånkurve i Danmark. Og så dukker et begreb op, som en mastodont i horisonten, som hedder 'kurve i Danmark'. Hvorfor er det emne så underbelyst? Keramik ved vi en del om, tekstiler ved vi en del om. Ingen historikere i Danmark er blevet indfanget af emnet kurve.

Da der i 2007 var en udstilling om flet på Moesgaard Museum, var meget få kurve repræsenteret blandt den ældre flet. Nok fordi man havde Kurvemagerlauget som udgangspunkt. Trods navnet repræsenterede de kun i mindre omfang tidens kurve. De kurve de og Blindes Arbejde solgte men ikke selv lavede var - spånkurvene!

Men brug af kurve må også have haft et stort omfang inden spånkurvene overtog markedet. Kurve af naturmaterialer har det med at gå til, så man må til gamle billeder for at få en

indgang til emnet. Kurvemageren Steen Hedegaard Madsen er sammen med bibliotekar Pia Jeppesen Hansen igang med en registrering af billeder med kurve. Det er blot en begyndelse til forskningen på dansk grund. Hvordan kan denne forskning udnytte andre landes arbejde med området - alene en sådan afklaring vil være af stor værdi og nogen vil måske deraf udlede, at der ikke er brug for dansk forskning. Lad dem ikke få held med det, det er blot en spareøvelse.

At Nationalmuseet og Malmö Museum bruger Steen Hedegaard Madsen til at rekonstruere fletfund er godt, men den viden om kurveflet og materialer som dette kaster af sig, skal ikke blot være for et lukket rum af flettere, når det kaster nyt lys over samfundet bag fletteriet. Så kære student - lær dig at flette, inden du går videre, ung af alder letter dig vejen - men kast dig så over kurvene fra en akademisk vinkel - det kan være den historiske, såmænd også den økonomiske i nutiden, for kurve er et produkt i tiden i stor skala og helt ned til enkeltmands/kvinde produktion. Kurvealderen har været lang og er her endnu. Men hvordan får vi løftet kurven op i lyset?

Ifølge Danmarks Statistik blev der i 2021 importeret kurvevarer af naturmaterialer for 188 millioner kroner. Dette er en kendsgerning, som jeg mener vi som kurveinteresserede må have in mente når vi taler om kurve i Danmark. Danmarks egen kurvehistorie skal tegnes tydeligere op, og det skal være tydeligt, hvad nutidig beskæftigelse og produktion af en dansk kurv kan eller skal gå ud på. Kun på den måde giver det mening at få anerkendt kurvefletning som en del af vor immaterielle kulturarv.

Kampen om kurven har altså egentligt stået på i over 150 år. Fra staten sidst i 1800-tallet forsøgte at stoppe svenske kurvemagere i at gå rundt og sælge kurve i Danmark til den indenlandske strid mellem Kurvemagerlauget, fængselsvæsen og Blindes Arbejde i kampen om markedet, som den netop udkomne bog om kurvemøbler 'Fletværk' fortæller om.

I nutiden er der kurvemagergruppen Baskets4lives prisværdige indsats for at lære fra sig om kurve i Afrika, Silke Bocks initiativ på Bali for at formidle kurve til Danmark. Der er firmaet Tempa på Mors, som bredspektret prøver at ramme både terapi, hobby og kunsthåndværk. Pileforeningen, som i år har 25 års jubilæum, med medlemmers kamp for at skabe fællesskab omkring kurvefletning og for the happy few måske endda forretning er vigtig at nævne i sammenhængen.

Der er mange steder at lægge kræfterne, hvis ikke kurve fortsat skal være den unævnte gæst fra de varme lande.